

szó, hanem arról, hogy egy író, aki minden idegszálával Európa időszerű szellemi hullámzásaira reagált, egyszerre a múlt barikádjai és a szentesített eszmények védőgátjai mögé sáncolta el magát. Aggasztó és jellemző tünet ez. A világtájak így szűkülnek le, az érdeklődése mind kisebb és kisebb körökben

kering a szellem birodalmában. Ilyen nagy erudíciójú és nagytehetségű tanulmányíró esetében ez a tény fölöttébb gondolkodóba ejti az olvasót. Ez a tanulmánykötet a világtájaknak csak az igényét jelzi, a szelek, amelyek benne fújnak végső fokon, nagyon is egyíránnyúak.

A Szocializmus első száma

V. L.

Megjelent a Szocializmus első száma, a Jugoszláv Kommunista Szövetség Központi Vezetőségének kiadványa, egy új folyóirat „az új idők új dalival”.

Prózaiban így szól erről a vezércikk: e folyóirat megjelenésekor a szocialista világmozgalom és a mi társadalmi fejlődésünk is sok új megoldásra váró jelenséggel találkozhat. Tegnap talán még úgy tűnt, hogy „minden világos”. Ma már korántsem az. Nem egy elképzelés vált vitathatóvá, semmissé, cserélődött fel másikkal. Ez azonban semmiképpen sem jelenti a szocializmus gyengeségét, inkább azt, hogy új forradalmi ugrások előtt áll. Ez viszont csak úgy válik lehetővé, ha bátran elhárítja útjából a társadalmi-politikai, eszmei akadályokat, elveti a konzervatív és visszahúzó nézeteket, tágtítja a látóhatárt, elmélyíti ismereteinket az emberi társadalom továbbfejlődéséről.

Mindez persze nem idillikus folyamat. Társadalmi tényezők és érdekek összetűzése kíséri és olykor heves eszmei — és nemcsak eszmei — harcok. Példa erre az a visszhang is, amelyet a Jugoszláv Kommunista Szövetség programja váltott ki, az a kísérlet, hogy

elméleti magyarázatát adjuk az új szocialista tapasztalatoknak, hogy tudományosan felvázoljuk a továbbfejlődés reális lehetőségeit, megkönnyítve ezzel a marxizmus klasszikusainak tételeire alapozott eszközök és módozatok megvalósulását.

Ezt a gondolatot fűzi tovább, többek között, az új folyóirat első és kétségtelenül egyik legfigyelemreméltóbb cikke, amelyet Milentije Popovics írt „A JK Sz programjával kapcsolatban” címmel.

A szociáldemokrata kritika, mondja a cikk, megkíséreli egyszerűen elhallgatni az okmányt. Nem szívesen emlegeti, hogy az ottani munkásosztály minél kevesebbet tudjon meg róla, vagy épenséggel pontatlan értesüléseket szerezzen. Főképpen csak azokat a tételeket idézgeti, amelyeket ügyesen felhasználhat tömbpolitikájában a másik fél ellen. Különösképpen, ha vezetősége dogmatikus, tömbirányzatú, végső fokon kommunista ellenes állásponton van. Viszont sokan, egész csoportok, sőt pártok is másképp tekintenek a programra. Elsősorban azok, amelyek, természetesen világnézetükhöz és problémáikhoz mérten, őszintén és meré-

szen keresik a szocialista építés útjait és formáit.

Másféle a bürokrata kritika: hangoskodó, erősen „radikális”. A cikkíró szerint éppen ez felel meg az irodaszellemnek és az irodaszellemű revizionizmusnak. Szociális alapját ugyanis nem a reformokra hajlamos munkások, azaz a munkásosztály felső rétege, a „munkásarisztokrácia” adja meg, mint Nyugaton, hanem az államhatalom, ez teszi lármássá és „radikálissá”. Másrészt azért viszonylanak így a programhoz, mert szocialista gyakorlatunk voltaképpen a bürokratizmus teljes szocialista negációja lévén, más lehetőséget nyújt. Mivel pedig gondolkodás módjuk egyeduralmi, nem tűnnek sem szabad véleménynyilvánítást, sem vitát. Innen hát a nagy zsvivajgás a program körül.

Mert a burzsoázia tanárai is bírálják a bürokratizmust, kikezdi gyenge pontjait, hogy a szocializmust mint rendszert kompromittálják. De éppen ezért ez a bíráló nem veszélyes az irodaszellem számára: nem nyit ugyanis pozitív távlatot a munkásosztálynak és a dolgozóknak általában. A szociáldemokrácia bürokrataellenes bírálata sem következetes — amellet hogy végső vonatkozásaiban szintén polgári felfogásokkal terhelt a szocializmus és az állam kérdésében —, meglehetősen vérszegény is, dogmatikus, tömbjellegű, és általában nem nyújt világos kiutat, olyasmit, ami felválthatja, és aminek fel kell váltania a bürokratizmust, hogy a társadalom és a munkásosztály tovább haladhasson a szocializmus felé.

Popovics levonja hát a következtetést. Ebből a szempontból a mi bírálóunk

a legveszélyesebb a bürokrácia számára, mert reális távlatot nyit, más választást nyújt a munkásosztálynak és a dolgozóknak általában. Nemcsak távlatot az ember valóságos felszabadítására, hanem teljes mérvű, határozott, szocialista bürokráciaellenes megoldást. Más szóval: olyan mértékben sújtja a bürokratizmust, amennyire pozitívan szocialista, humánus megoldás és távlat. Ezért lármáznak annyira a szocializmus útjára tért országokban és a nemzetközi munkásmozgalomban azok az egyének vagy politikai irányzatok, amelyek a legkövetkezetesebben bürokraták, a legkövetkezetesebben harcolnak az irodaszellem érvényesüléséért.

A válaszút mindenestre adva van, a harc áll és várható, hogy a marxista elmélet továbbfejlesztésének minden újabb kísérlete, akárcsak programunk, a szocialista eszmei küzdelem középpontjába kerül. Sőt — mint a példa mutatja —, szocialistaellenes támadások célpontjává is szolgál.

Ebből kiviláglik a mi feladatunk is: merészen és feltartóztatlanul keresni, kutatni, vizsgálni az új mozzanatokat és jelenségeket, s a dolgozók lényegére tapintani. Feladata ez mindazoknak, akik az emberi haladás első soraiban akarnak lenni.

Ehhez a küldetéshez szeretne hozzájárulni a maga eszközeivel ez az új folyóirat is, a most megjelent Socijalizam, amelyet éppen ezért örömmel köszönt a jugoszláv közvélemény és amelyek anyagából nyilván a HÍD is merít majd olvasói számára és megalégedésére.